

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ประเทศไทยเป็นประเทศเกษตรกรรม ประชาชนส่วนใหญ่เป็นเกษตรกร การพัฒนาเกษตรกรย่อมส่งผลต่อความเจริญและความมั่นคงของประเทศ ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติที่ผ่านมา รัฐบาลมุ่งเน้นพัฒนาต่อยอดสหกรณ์และเทคโนโลยีทำให้เกษตรกรและทั้งอาชีพเกษตรกรเข้าไปทำงานในภาคอุตสาหกรรมและการบริการ ขณะที่โรงงานอุตสาหกรรมและสถานบริการต่างๆ ได้ขยายตัวมากขึ้น ที่ดินมีราคาสูงขึ้น เกษตรกรจำนวนมากได้ขายที่ดินทำกินของตนเพื่อนำเงินไปใช้จ่ายให้ได้มาซึ่งวัตถุ ประชาชนนิยมวัตถุ ละเลยศาสนา แก่งแย่งอาชีพ บ่มเพาะนิสัยการเห็นแก่ตัว

ต่อมาประเทศไทยประสบกับปัญหาวิกฤตเศรษฐกิจในช่วงปลายปี พ.ศ. 2539 รายได้ของประชาชนลดลง มีการนำเทคโนโลยีเข้ามาใช้แทนกำลังคน เกิดปัญหาการว่างงาน รัฐบาลมีปัญหาด้านการกระจายรายได้สู่ประชาชน ทำให้เกิดปัญหาต่างๆ ตามมา เช่น ปัญหาอาชญากรรม ปัญหายาเสพติด ปัญหาสิ่งแวดล้อม ปัญหาทรัพยากรธรรมชาติ ปัญหาอาชญากรรมและสภาพครอบครัวเกิดการแตกแยก สังคมอ่อนแอ นอกจากนี้ยังทำให้เกิดปัญหาอื่นๆ ตามมาอีก เช่น ชักชวนและนักการเมือง นักการเมืองบังหลวง นักข่าวประพฤติดัวเลื่อมใส เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อสังคม เช่น เกษตรกร โยกย้ายแรงงานจากชนบทเข้าสู่เมืองหลวง ทะทิ้งไร่นา ขายที่ดินในราคาถูก ทั้งให้ผู้หญิง คนชราและเด็กอยู่เฝ้าบ้าน ทะทิ้งภูมิปัญญาท้องถิ่น ครอบครัวขาดปฏิสัมพันธ์ทางจิตใจ ทำให้เด็กขาดความอบอุ่น ไม่มีผู้นำครอบครัว คบเพื่อนเถร เทียวเคร่ คัมหมัด สุบบุหรี่ และในที่สุดหันไปพึ่งพายาเสพติด เกิดปัญหาอาชญากรรม และเด็กมั่วสุมทางเพศ ประกอบกับสังคมไทยได้รับเอาวัฒนธรรมจากตะวันตกเข้ามา ทำให้เกิดการนำเอาวัฒนธรรมหลายอย่างมาใช้ เช่น แฟชั่นการแต่งกาย การตกแต่งร่างกาย เช่น เจาะหู เจาะสะดือ ย้อมผมสีต่างๆ เป็นต้น การบริโภคอาหารจานเดียว (Fast Food) การใช้คำพูดคำคมโฆษณา การใช้เวทวาทศิลป์ตามห้างสรรพสินค้า นิยมของนอก ซึ่งการรับเอาวัฒนธรรมดังกล่าวมักเป็นเฉพาะชั่วครูชั่วยามซึ่งเรียกว่า “แฟชั่น” และมักเป็นกับเด็กวัยรุ่น ซึ่งเปลี่ยนแปลงไปตามกระแสโลกาภิวัตน์ อย่างไรก็ตามปัญหาของสังคมไทยที่น่าวิตกคือ การขาดความรู้และขาดคุณธรรมขาดการพิจารณาไตร่ตรอง สิ่ง ถูกผิด ชั่ว ดี ในการดำเนินชีวิต ขาดที่พึ่งทางจิตใจ เมื่อกระทบกับปัญหาทางด้านเศรษฐกิจ จึงหาทางออกต่าง ๆ เช่น นำตัวตายด้วยวิธีการต่างๆ ทำร้ายตัวเอง เป็นต้น ปัญหายาเสพติดเป็นปัญหาใหญ่เป็นเรื้อรังที่น่า

ห่วงใยในสังคมไทยซึ่งจะก่อให้เกิดปัญหาตามมาอีกหลายประการกล่าวคือ ปัญหาโจรกรรม ปัญหาอาชญากรรม ปัญหาโสเภณี และปัญหาโรคเอดส์ เป็นต้น ซึ่งน่าเป็นห่วงสำหรับอนาคตของสังคมไทย (กฤษณา วงษาสันต์ และคนอื่นๆ. 2542 : 13-14)

จากสภาพการณ์ดังกล่าวได้ชี้ให้เห็นว่าวิถีชีวิตของประชาชน โดยเฉพาะเกษตรกรในชนบทเริ่มเปลี่ยนแปลงไป จากการประกอบอาชีพอิสระมีที่ดินเป็นของตนเองสามารถพึ่งตนเองและพึ่งพากันได้ในชนบทเช่นในอดีต กลับเป็นแบบตัวใครตัวมัน การดำรงชีวิตในครอบครัวต้องพึ่งพาปัจจัยภายนอกเป็นส่วนใหญ่ ดังนั้นเงินจึงเป็นปัจจัยสำคัญที่จะทำให้คนดำรงชีวิตอยู่ได้ด้วย ความราบรื่น ระบบเศรษฐกิจในยุคปัจจุบันจึงต้องพึ่งพาการใช้เงินเป็นประการสำคัญ ในช่วงที่ประเทศไทยประสบกับปัญหาวิกฤตทางเศรษฐกิจ และส่งผลกระทบต่อครอบครัวชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนโดยทั่วไปได้ขยายตัวไปทั่วทุกภูมิภาคของประเทศ สถานประกอบการและสถาบันทั้งหลายแห่งธุรกิจบริการ ธนาคารพาณิชย์ทั่วไป ตลอดจนปล่อยสินเชื่อ ทำให้ขาดสภาพคล่องในระบอบการเงิน ผู้ประกอบการธุรกิจต่างๆ โรงงานอุตสาหกรรมหยุดประกอบกิจการ มีการลดการจ้างแรงงาน โดยทั่วไปผู้ใช้แรงงานที่เคยมาจากภาคเกษตรกรรม ที่ถูกเลิกจ้างได้เดินทางกลับภูมิลำเนาในชนบทก่อให้เกิดปัญหาการว่างงาน และขาดรายได้ในการดำรงชีวิต ส่งผลให้เกิดความยากจนมากขึ้น ซึ่งจะนำไปสู่ปัญหาทางสังคมประเภทต่างๆ ตามนามาถนมาย (พวงพยอม เจริญทอง. 2541 : 2) จากปัญหาดังกล่าวส่งผลให้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 9 ต้องปรับปรัชญาเป้าหมายการพัฒนาเป็นเศรษฐกิจแบบพอเพียง ตามแผนกระแสพระราชดำริสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลปัจจุบัน ดังนั้นจุดมุ่งหมายและค่านิยมของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ จึงมุ่งให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนและความอยู่ดีมีสุขของคนไทย

ภาครัฐและภาคเอกชนได้ช่วยกันแก้ไขและกอบกู้วิกฤตเศรษฐกิจหลายอย่าง อาทิ การรณรงค์ให้ประชาชนใช้จ่ายอย่างระมัดระวัง การรณรงค์ให้ใช้สินค้าไทย การท่องเที่ยวในประเทศไทยของเราเอง การให้ทรัพย์สินแก่อย่างประหยัด การเลือกอาชีพที่เหมาะสมตามสภาพความเป็นอยู่ที่จะทำให้การดำรงชีพในครอบครัวและชุมชนมีความสุขได้ตามอัธยาศัย ไม่เกิดความเดือดร้อน แต่ประการใด ดังกระแสพระราชดำริสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เมื่อวันที่ 4 ธันวาคม พ.ศ. 2540 ความว่า “การจะเป็นเช่นนั้น มันไม่สำคัญ สำคัญอยู่ที่เราพออยู่พอกินและมีเศรษฐกิจการเป็นอยู่แบบพอมีพอกิน แบบพอมีพอกินหมายความว่า คู่หูตัวเองได้ให้มีพอกินกับตัวเอง” กระแสพระราชดำริสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ดังกล่าว ไม่ได้หมายความว่าให้ทุกคนครอบครัวไปผลิตอาหารและเสื้อผ้าให้ตัวเองและครอบครัว แต่หมายถึงการแลกเปลี่ยนซื้อขายกันได้ ในที่ไม่ห่างไกลกันนักและไม่เสียค่าขนส่งแพงมาก ทั้งผู้ผลิตและผู้บริโภคจะมีความสุขร่วมกัน

ถ้าสามารถที่จะเปลี่ยนให้กลับเป็นเศรษฐกิจแบบพอเพียง ไม่ต้องทั้งหมดแม้จะไม่ถึงครึ่ง อาจจะเห็น
 หนึ่งส่วนสี่ก็จะสามารถที่จะอยู่ได้ (สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์, 2541)

จากผลกระทบทางเศรษฐกิจดังกล่าวทำให้ทุกรัฐบาลได้พยายามแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นแต่ก็
 แก้ปัญหาได้ไม่มาก จนกระทั่งมีการเลือกตั้งใหม่และพรรคไทยรักไทยซึ่งนำโดย พล.ต.ท. ดร.
 ทักษิณ ชินวัตร ได้มีทางเลือกใหม่โดยได้กำหนดให้มียุทธศาสตร์หลายประการในการพัฒนาประเทศที่
 มุ่งเน้นกระจายรายได้สู่ท้องถิ่น เช่น การพัฒนาเกษตรกรรม โครงการ 30 บาทรักษาทุกโรค โครงการ
 กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง เป็นต้น ทั้งนี้ทำให้พรรคไทยรักไทย ได้รับการไว้วางใจจาก
 ประชาชนอย่างมาก และรัฐบาลได้มองเห็นว่าเมื่อประชาชนได้รับการพักชำระหนี้จากธนาคารเพื่อ
 การเกษตรและสหกรณ์การเกษตรแล้ว จะได้นำเงินจำนวนนั้นเพื่อไปเป็นทุนในการเพาะปลูกในฤดู
 ปลูกต่อไป ประชาชนในชุมชนจะได้กู้เงินดอกเบี้ยต่ำเพื่อใช้ในโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชน
 เมืองไม่ต้องพึ่งเงินกู้ในระบบที่มีอัตราดอกเบี้ยที่แพง เมื่อเจ็บป่วยจะได้รับการรักษาในโครงการ
 30 บาทรักษาทุกโรค เป็นถาวรระกันสุขภาพที่ดี อย่างไรก็ตามยังมีประชาชนอีกกลุ่มหนึ่งคือผู้
 ประกอบอาชีพอิสระรายย่อย และผู้ที่ประสบกับปัญหาภาวะการเลิกจ้างแรงงาน ยังขาดแหล่งเงินทุน
 ที่ใช้ในการประกอบอาชีพ รัฐบาลจึงได้มีโครงการธนาคารประชาชน หรือบางท่านเรียกว่า ธนาคาร
 คนชน โดยให้ธนาคารถอยเงินทุกสาขาทั่วประเทศเป็นผู้รับผิดชอบโครงการ เพื่อมุ่งเน้นให้
 ประชาชนทุกคนสามารถใช้บริการทางการเงินอย่างเท่าเทียมกัน ส่งเสริมให้ประชาชนผู้ด้อยโอกาส
 สามารถเข้าสู่ระบบการเงินที่เป็นมาตรฐานเดียวกันทุกระดับและส่งเสริมผู้ประกอบการรายย่อย
 รายย่อยซึ่งถือว่าเป็นรากฐานสำคัญของเศรษฐกิจพื้นฐานให้กระจายไปอย่างทั่วถึง ให้มีเงินทุนเพื่อ
 ประกอบการอย่างยุติธรรมและมุ่งเน้นให้ประชาชนสามารถพึ่งตนเองได้

แต่อย่างไรก็ตามโครงการนี้เป็นโครงการใหม่ จึงยากที่ทราบว่าสมาชิกผู้เข้าร่วม
 โครงการธนาคารประชาชนจะมีความสามารถในการพึ่งตนเองได้เพียงใด เพื่อเป็นแนวทางในการ
 ประกอบอาชีพตลอดจนส่งเสริม พัฒนา ปรับปรุง แก้ไขปัญหาให้กับสมาชิกผู้เข้าร่วม โครงการ
 ธนาคารประชาชนให้สามารถพึ่งตนเองได้

ความมุ่งหมายของการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยมีความมุ่งหมายดังนี้

1. เพื่อศึกษาความสามารถในการพึ่งตนเองของสมาชิกผู้เข้าร่วม โครงการ
 ธนาคารประชาชน
2. เพื่อเปรียบเทียบความสามารถในการพึ่งตนเองของสมาชิกผู้เข้าร่วม โครงการ
 ธนาคารประชาชนโดยทำแบบสอบถามประเภทของกิจการ หาบเร่ แผงลอย ร้านค้าและบริการ

สมมติฐานของการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยได้ตั้งสมมติฐานของการวิจัยไว้ดังนี้

1. สมาชิกผู้เข้าร่วมโครงการธนาคารประชาชนมีความสามารถในการพึ่งตนเองสูงขึ้น
2. สมาชิกผู้เข้าร่วมโครงการธนาคารประชาชนที่ประกอบกิจการแตกต่างกันจะมีความสามารถในการพึ่งตนเองที่แตกต่างกัน

ความมุ่งหมายของการวิจัย

ผลของการวิจัยในครั้งนี้จะเป็นประโยชน์ดังต่อไปนี้

1. ทำให้ทราบความสามารถในการพึ่งตนเองของสมาชิกผู้เข้าร่วมโครงการธนาคารประชาชน
2. ทำให้สมาชิกของโครงการธนาคารประชาชนมีความสามารถในการพึ่งตนเองซึ่งจะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการประกอบอาชีพ
3. สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงโครงการธนาคารประชาชนให้ดียิ่งขึ้น

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตพื้นที่ในการวิจัย ขอบเขตด้านเวลา ขอบเขตการศึกษา ขอบเขตของประชากรกลุ่มตัวอย่างและตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย ดังนี้

1. ขอบเขตด้านพื้นที่
พื้นที่ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ใช้พื้นที่ของธนาคารออมสิน สาขาอำเภอนางรอง ซึ่งมีเขตพื้นที่รับผิดชอบ 7 อำเภอคือ อำเภอนางรอง อำเภอปะคำ อำเภอโนนดินแดง อำเภอสะพานทราย อำเภอเฉลิมพระเกียรติ อำเภอชำนิและอำเภอ โนนสุวรรณ
2. ขอบเขตด้านเวลา
ระยะเวลาในการศึกษาคือ สมาชิกผู้เข้าร่วมโครงการธนาคารประชาชน ตั้งแต่วันที่ 25 มิถุนายน 2544 – วันที่ 31 กรกฎาคม 2545
3. ขอบเขตการศึกษา
การวิจัยในครั้งนี้มุ่งศึกษาความสามารถในการพึ่งตนเองและเปรียบเทียบความสามารถในการพึ่งตนเองของสมาชิกผู้เข้าร่วมโครงการธนาคารประชาชน 3 ด้านคือ
  - 3.1 การพึ่งตนเองทางด้านเศรษฐกิจ

3.2 การพึ่งตนเองทางด้านสังคม

3.3 การพึ่งตนเองทางด้านจิตใจ

4. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

4.1 ประชากร ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วย สมาชิกผู้เข้าร่วมโครงการธนาคารประชาชน โดยได้ยื่นใบสมัครเป็นสมาชิกและได้ยื่นแบบคำขอกู้กับธนาคารออมสิน สาขาอำเภอหนองเรือ และธนาคารได้ปล่อยเงินกู้ให้แล้ว จำนวน 723 คน

4.2 กลุ่มตัวอย่าง ใช้การสุ่มจากประชากร โดยการกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างตามตารางกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างของ ทาโร ยามาเน (Taro Yamane) ที่ระดับความเชื่อมั่นในการเลือกตัวอย่าง ประมาณ 95.5 % และระดับความคลาดเคลื่อน $\pm 5\%$ ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างจำนวน 257 คน แล้วคำนวณการสุ่มสมาชิกให้กระจายไปตามอำเภอต่างๆ ตามสัดส่วนด้วยวิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling)

5. ตัวแปร ตัวแปรที่ศึกษามีดังนี้

5.1 ตัวแปรอิสระ คือ ประเภทของกิจการ ประเภทไปได้ด้วย

5.1.1 หาบเว่

5.1.2 แผงลอย

5.1.3 ร้านค้า

5.1.4 บริการ

5.2 ตัวแปรตาม ได้แก่ ความสามารถในการพึ่งตนเอง 3 ด้านคือ

5.2.1 การพึ่งตนเองทางด้านเศรษฐกิจ

5.2.2 การพึ่งตนเองทางด้านสังคม

5.2.3 การพึ่งตนเองทางด้านจิตใจ

นิยามศัพท์เฉพาะ

I. ความสามารถในการพึ่งตนเอง หมายถึง ความสามารถในการดำรงตนอยู่ได้อย่างอิสระ มั่นคง สมบูรณ์ มีการประกอบสัมมาอาชีพ ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ด้านคือ

1.1 การพึ่งตนเองด้านเศรษฐกิจ หมายถึง ความสามารถในการดำรงชีวิตทางเศรษฐกิจของสมาชิกผู้เข้าร่วมโครงการธนาคารประชาชน ในการประกอบอาชีพที่สุจริต มีรายได้เพิ่มขึ้น หนี้สินลดลง มีเงินออมเพิ่มขึ้น ไม่ต้องพึ่งเงินจากเงินทุนนอกระบบ

1.2 การพึ่งตนเองด้านสังคม หมายถึง ความสามารถของสมาชิกผู้เข้าร่วมโครงการ

ธนาคารประชาชน สาม ธงคำ เร่งอยู่ในสังคมอย่างปกติสุข มีความสัมพันธ์กัน มีการเสริมสร้างความสามัคคีเป็นปึกแผ่นหนึ่งอันแน่นให้มีความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

1.3 การพึ่งตนเองทางจิตใจ หมายถึง ความสามารถของสมาชิกผู้เข้าร่วมโครงการธนาคารประชาชน ในการเสริมสภาพจิตใจที่กล้าแข็งที่จะต่อสู้กับปัญหาอุปสรรคในการประกอบอาชีพ มีความขยัน และพัฒนาชีวิตให้เจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้น

2. ธนาคาร หมายถึง ธนาคารออมสินสาขาอำเภอนางรอง ซึ่งมีพื้นที่รับผิดชอบ 7 ตำบล คือ อำเภอนางรอง อำเภอปะคำ อำเภอโนนดินแดง อำเภอละหานทราย อำเภอชำนิ อำเภอเฉลิมพระเกียรติและอำเภอโนนสุวรรณ

3. โครงการธนาคารประชาชน หมายถึง โครงการเร่งด่วนจากรัฐบาลที่ดำเนินการให้ประชาชนทุกคนสามารถใช้บริการทางการเงินเท่าเทียมกัน ส่งเสริมประชาชนผู้ด้อยโอกาสสามารถเข้าสู่ระบบการเงินที่เป็นมาตรฐานเดียวกันทุกระดับและส่งเสริมผู้ประกอบการรายย่อย ซึ่งถือว่าเป็นรากฐานสำคัญของเศรษฐกิจพื้นฐาน ให้กระจายไปอย่างทั่วถึง โดยมีเงินทุนเพื่อประกอบการอย่างยุติธรรม

6. ธนาคารประชาชน หมายถึง โครงการตามนโยบายของรัฐบาล โดยให้บริการประชาชนผ่านธนาคารออมสินทุกสาขาทั่วประเทศ เริ่มตั้งแต่วันที่ 25 มิถุนายน 2544

7. กิจการ หมายถึง กิจการที่สมาชิกผู้เข้าร่วมโครงการธนาคารประชาชน ดำเนินกิจการ ประกอบด้วย หอการค้า แม่ข่าย ร้านค้าและบริการ